Poštnina plačana v gotovini. Izhaja vsak petek. Leto VIII. Št. 8.

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17
Naročnina četrtletno 15 din
za pol leta 30 din
za vse leto 60 din
Posamezne številke 1.50 din
V zamejstvo celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 24. februarja 1939.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17
Poštnočekovni račun:
Ljubljana št. 16.176
Rokopisov ne vračamo
Oglasi po tarifu
Tiska Zadružna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Samoupravne finance

Pretekli tedn je razpravljal banski svet naše banovine o banovinskem preračunu za prihodnje preračunsko leto. Vse razprave banskega sveta so bile pod vtiskom zadnje spremembe v vladi. Posebno po izjavi predsednika vlade, ki jo je podal 16. t. m. pred narodno skupščino, se je razpoloženje banskih svetnikov za samoupravo še stopnjevalo. To se je določno pokazalo tudi v resoluciji, ki so jo podpisali vsi banski svetniki, in v kateri želijo, da bi bilo letošnje zasedanje banskega sveta zadnje s sedanjim območjem. Po vsem tem se vidi, da je želja po pravi samoupravi enotna in iskrena. Iz poteka razprav samih pa moremo sklepati, da tako v pogledu pojmovanja samouprave kakor tudi mogočosti njenega obsega ni bilo med banskimi svetniki pravega soglasja in jasnosti.

Stvar je poskusil nekoliko določneje razjasniti banski svetnik, znani gospodarstvenik g. Ivan Avsenek, ki je po ugotovitvi, da je banovina s sedanjim preračunom izčrpala vse fiskalne mogočosti in da more ravnotežje preračuna priti v nevarnost, kakor hitro bi se gospodarsko stanje v banovini nekoliko poslabšalo, izvajal po poročilu »Slovenca« tole:

Če pa pogledamo banovinski preračun še bliže, vidimo, da je banovina izčrpala tudi vse kreditne možnosti. Če hočemo torej pospešiti nakazano delovanje banovin, moremo to doseči samo tedaj, če pride do kakšne izredno ugodne dobe v konjunkturi. Zato je čisto naravno, da se vsi oziramo po nečem boljšem, to je po samoupravah, kjer se bo naš sedanji svet lahko spremenil tudi v sklep. Toda vse to si vendar ne predstavljajmo preveč lepo. Domišljamo si, da si bomo lahko pospešili dohodke iz državne blagajne. Med nami se je do zdaj govorilo, da je šlo vseh 20 let vse v Belgrad, pozneje se bo vse to spremenilo. Mislim, da je vse to pojmovanje zasnovano na napačnem opazovanju stvarnosti.

Pregledal sem te dni državni preračun iz preteklega leta, ki znaša 12 milijard. Ko sem pregledoval te številke, sem ugotovil naravnost čudovite stvari. Ko sem pregledal prve postavke, ki se sploh ne morejo razdeliti, sem najprej ugotovil, da ostane za morebitno delitev le 9 in pol milijard. Če vzamemo še nekatera ministrstva, kjer bi dalo kaj oddeliti ali pa pustiti, vidimo, da ostane od vsega preračuna 12 milijard za delitev na kake samouprave 2 in pol milijarde. Vprašati se moramo, kako se bo ta znesek lahko zadostno dodelil samoupravam. Od teh 2 in pol milijard pride na osebne izdatke še poldruga milijarda, ki bo ostala ista tudi pozneje. Tako ostane od vsega za delitev samo še nekaj nad eno milijardo. Ta ena milijarda bo na podlagi kakega pametnega sporazuma štela za delitev.

Še preden pa pridemo do kakšnih samouprav, moramo reorganizirati ves naš davčni sestav v državi. Reorganizacija davčnega sestava je prav nujna, še preden se sploh začne razprava o kakih samoupravah. Če se ta reorganizacija davčnega sestava ne izvede, bodo razlike med raznimi banovinami porazne in tako strašne, da ne bo mogoče s samoupravami naprej, ker bomo imeli v državi kar več razdeljenih davčnih območij. Od Jesenic do Djevdjelije ne sme biti nobene davčne neenakosti.

Opozoriti sem hotel na vse te težave, ker te težave bodo povzročile počasno organizacijo samouprav. Treba bo veliko potrpljenja in pametnega sporazumevanja.

»Slovenski narod« pa je o isti stvari poročal takole:

»G. Avsenek je tudi razčlenil lanski državni preračun v znesku okrog 12 milijard in je izračunal, koliko od tega preračuna bi odpadlo na našo banovino, ako bi dobili široke samouprave, o katerih je bilo na letošnjem zasedanju precej govorjenja. S številkami je govornik porušil iluzije, ki so si jih nekateri naredili v zvezi s samoupravami glede na njih finančni in gospodarski efekt. Dokazal je, da bi bila Slovenija gospodarsko ogrožena, ako bi razumeli samouprave tako, da bi nastale v državi tudi tri gospodarske celote. Slovenija bo napredovala tudi kot široka samouprava le pod pogojem, če ne bo od Jesenic do Djevdjelije nobene gospodarske meje.«

Pri branju poročila »Slovenskega naroda« človek nehote dobi vtisk, da je nad izvajanji govornika poročevalec našel posebno dopadenje, ker bi drugače najbrže ne bil napisal: »S številkami v roki je govornik porušil iluzije, ki so si jih nekateri naredili v zvezi s samoupravami glede na njih finančni in gospodarski efekt.« Da je »Slovenski narod« o stvari tako poročal, mora imeti neki razlog. Najbrže se ne motim, če domnevam, da je »Slovenski narod« našel med govorom banskega svetnika g. I. Avseneka in pa med mnenjem, ki ga je pred leti podal o mogočosti obsega samoupravnih financ bivši podban g. dr. Otmar Pirkmajer, neko skladnost. Ta je tedaj namreč postavil trditev, da je mogoče oddeliti od osrednje državne uprave le posle, ki predstavljajo v državnem preračunu razmeroma majhne vsote, zaradi česar bi si s tem banovinska samouprava ne mogla dosti pomagati. G. I. Avsenek pa je v svojem govoru rekel, da se more od vsega državnega preračuna, ki znaša čez 12 milijard, na kakšne samouprave oddeliti 2 in pol milijarde.

Če ta znesek 2 in pol milijarde razdelimo na banovine po ključu prebivalstva, bi odpadlo na našo banovino okroglo 200 milijonov dinarjev. To res ni mnogo, če pomislimo, da bi zaradi tega banovina morala prevzeti na sebe tudi vse izdatke za posle, ki bi se oddelili od osrednje uprave. Na ta način bi seveda banovina ne imela od takšne samouprave nobene resnične koristi. Pri takšni zamisli samouprav se seveda res bolj ali manj tudi krijeta mnenji obeh imenovanih strokovnjakov.

Marsikomu se bo čudno zdelo, kako je moglo priti do takšne vsaj navidezne soglasnosti v tako važnem vprašanju med upravnim uradnikom in gospodarstvenikom. Meni se zdi, da je do tega moglo priti samo zaradi okolnosti, da sta oba vzela za podlago svojih razmotrivanj samo preračun državnih izdatkov, ne pa tudi preračuna državnih dohodkov. Očitno je ta izhod razmotrivanja, ki je po mojem mnenju zmoten, pripeljal oba mnenja do nekakšne soglasnosti, da od samouprave nimamo pričakovati posebnih ugodnosti.

Vsaka samouprava pa more biti res samouprava le tedaj, če ima tudi svoje lastne dohodke in ni odvisna od sredstev, ki bi jih ji dodeljevala osrednja vlada, ki je skoraj redno močnejša od pokrajinske. Zato moremo priti do pravih zaključkov glede koristi samouprave samo, če pri tem upoštevamo tudi neodvisnost dohodkov in v tej zvezi razdelimo tudi dohodke državnega preračuna. Razume se, da je tukaj danih več mogočosti; izven dvoma pa je, da more Slovenija glavno prednost bodoče samouprave iskati predvsem pri oddelitvi državnih dohodkov in ne toliko pri oddelitvi državnih izdatkov. Na tej podlagi bi mogla samouprava pod nekimi pogoji prihraniti letno čistih nekaj sto milijonov, s katerimi bi mogli vsaj deloma nadomestiti to, za kar smo bili v teku časa prikrajšani.

Iz vsega povedanega pa nujno sledi, da nam je neizogibno potreben natančen načrt glede bodoče samouprave, da bomo vedeli, kako in kaj moramo zahtevati, da se bo naše stanje v resnici zboljšalo.

A. Bercieri.

Neprevidna igra

Po padcu Stojadinovićeve vlade je priobčil »Obzor« nekaj določnih podatkov, kako so bili doslej zapostavljani hrvaški kraji. Pri tem pa je zapisal tudi besede, da se mora ob njih spotakniti vsak, ki mu je za stvarno in pravično rešitev naše notranje stiske. »Obzor« govori namreč, kakor da bi bila hitra in pravična rešitev hrvaškega in slovenskega vprašanja čuda težka in zahomotana zadeva. Tako pravi dne 15. t. m., da je sicer Winston Churchill v »Paris Soiru« poudaril nujno potrebo, da se hrvaško vprašanje **hitro** reši, vendar pa ima pomisleke proti temu, češ da on bolje pozna težave, ki jih je treba na tem potu prebresti in da se pri najboljši volji ne morejo čez noč rešiti pereča politična vprašanja. Dobesedno piše celo: »Pot do njihne rešitve je **dolg** in naporen, in treba je ravnati **previdno,** da se zaradi **naglice** ne bi delalo **tjavdan** in tako namesto trajnega dela rodilo kaj **nezrelega.**«

Na prvi pogled se vidi, da so te besede premišljene. Da pa vsaj ne bi nihče mislil, da so bile morebiti napisane le bolj mimogrede, v uredniški naglici, je »Obzor« isto misel dan pozneje ponovil. Pri tem zatrjuje spet, da je rešitev naših perečih notranje političnih vprašanj »težka in delikatna naloga«, da je treba ustvariti zanjo »potrebno **psihologično ozračje** in vzajemno dobro voljo.«

Kdor je za hip pomislil ob teh »Obzorovih« besedah, so se mu morale zdeti čudovito znane. In res, prav tako in podobno je govoril Živković ob nastopu svoje diktature, govorili so Srskić, Uzunović, Jevtić, govoril je zlasti tudi Stojadinović. Zmeraj je bilo govorjenja o potrebi, da se ustvari potrebno **ozračje** — kakor vidimo, je vzel »Obzor« celo ta izraz naravnost iz nacionalne ropotarnice. Zmeraj se je govorilo o neverjetnih težavah decentralizacije, pa samo zato, da se je ob vzdihovanju nad centralističnimi pomanjkljivostmi lahko centraliziralo dalje. Zato dobi človek nehote vtisk, kadar sliši tako pripovedovanje, da se z njim pripravlja ne samo novo zavlačevanje rešitve našega najbitnejšega vpraašnja, ampak da se v njem celo utira pot novemu centralizmu. Saj je vendar na primer dovolj znano, kolikokrat je obetal Stojadinović samouprave v neverjetnih širinah, a prav tako je znano, da je on v treh letih zbral v centralistično upravljanih fondih več našega denarja, kakor vsi prejšnji režimi v sedemnajstih letih.

Pa so vendar tudi prejšnji razumeli svoje opravilo!

Stvarno pa podpira »Obzor« s takimi besedami samo vse tiste centralistične preužitkarje, ki sicer vedo, da bo njihnega brezkoristnega, zajedavskega življenja prej ali slej kraj, ki bi si ga pa vendar hoteli podaljšati čim dalje tem bolje. Kajti kadar gre za korita, takrat si vzdene ta zvrst ljudi državotvorne naočnike na zaskrbljene oči, in zdajci se jim zdi, da so se »politične strasti« še premalo pomirile in da je treba gledati, da »popusti napetost«. Seveda vedo prav natančno, da so ravno oni sami in njihni nacionalni načini zburkali politične strasti in povzročili napetost. Zato tudi po pravici upajo, da se ne strasti ne napetost ne bodo polegle, dokler bodo oni imeli moč v državi. Iz te vzročne zveze med obstojem napetosti in svoje moči pa črepajo upanje, da jim oblast ne zdrkne iz rok. In tako tudi bo prav do takrat, ko bodo vsi pošteni ljudje spregledali nepošteno igro. Z drugimi besedami, ko si bo utrlo pot spoznanje, da so **zburkane strasti in politična napetost nasledek centralističnih sestavoo in prizadev** in da torej ne smejo biti opravičilo zanje.

Samo v takojšnji odpravi centralizma je torej rešitev!

Za tiste pa, ki so stalnemu besednemu krotovičenju centralistov toliko podlegli, da morebiti že res verjamejo, da bo odprava centralizma zamudna zadeva, nekaj stvarnih pripomb.

Centralizem je mogoče likvidirati v njegovem **bistvu** v nekaj tednih. Res so z njim zvezane tudi zadeve, ki potrebujejo nekaj več časa, kakor na primer sprejem zakonov o novi državni ureditvi. Toda vse to so stvari, ki se bodo lahko rešile mi-

mogrede, ne da bi škodovale slovenskemu in hrvaškemu narodu, potem ko jima bo s popolno finančno samoupravo dana **dejanska** enakopravnost. Kajti finančna samouprava je tisto poglavitno, brez katere o odpravi centralizma sploh ne more biti besede.

To finančno samoupravo pa je sila lahko izvesti. Treba je samo z zakonom določiti tisto, glede česar so sicer centralisti trdili, da se je že doslej brez zakona vršilo: določiti namreč, da se denar porablja pravično, torej tam, kjer se je zbral. To se pravi, javna dela se naj poslej vrše tudi v Sloveniji in na Hrvaškem v enaki meri, kakor v srbskih krajih, denar naših varčevalcev naj se porabi doma, do kreditov državnih denarnih zavodov imej slovenski in hrvaški poslovni človek enako pravico kakor srbski.

To je pa stvar, ki jo je mogoče izvršiti v enem tednu, če ne celo v enem dnevu.

In pri vsem tem se ni treba bati prav nobenih pretresov. Res, verjetno je, ko bo zdajci prenehal teči naš denar na jug, da bo zaradi tega ta ali oni tam doli prišel v stisko. Toda navsezadnje ni naša naloga, da mi iz svoje revščine rešujemo druge, že celo pa nima nihče pravice, da bi si pomagal z **našim** denarjem iz stiske, ki je sam zašel vanjo. Kajti koliko naših ljudi je prišlo ne samo v stisko, ampak v popoln polom, in ne morebiti zaradi tega, ker južne pokrajine niso **nam** odračunavale **svojega denarja,** ampak ker jim je nacionalni sestav nenakopravnosti omogočeval, da so nam jemale **naš denar.** Velikanski razloček je pač v tem, da je prišel naš človek v stisko, ker mu je centralizem z odvajanjem denarja delal **krivico,** medtem ko bo južnjak v stiski, ker se bo delalo po **pravici.**

Pravici pa se ne smejo postavljati nobeni róki, če naj bo pravica. Njen nujni notranji zakon je, da se ji mora dati veljava **takoj.** Zaradi tega, ker bi kdor koli tam doli utegnil priti v stisko, in še povrh po pravici, ne smemo mi niti en sam dan dlje biti v stiski, ki je nastala iz krivice.

Sicer imamo pa prav iz zadnjih dogodkov sijajen primer, da je lahko centralizem odpraviti takoj. Vprašanje slovaške in podkarpatsko-ruske avtonomije je bilo na primer rešeno tako rekoč čez noč. Če je bilo pri vsem tem kaj nevšečnosti, tedaj so bile kvečjemu zaradi tega, ker so bili pač centralisti iznenadeni in se niso znali znajti, ko je bilo seveda njihnih prednosti in preužitkov konec. In kolikor je češko-slovaška republika pretrpela v tistih dneh, eno je gotovo: zadovoljnost Slovahov in podkarpatskih Rusov bo državo samo utrdila in ojačala.

Upamo torej, da »Obzorove« besede ne bodo našle odmeva pri tistih, katerih naloga je, da odpravijo centralizem. Kajti če bi ga, bi bilo po dosedanjih skušnjah gotovo, da bomo obstali nekje sredi pota. S tem tudi računajo, na to špekulirajo centralisti.

In potem se bo zgodilo, da bomo morali začeti čez leta boj za enakopravnost znova, a morebiti še pod težjimi razmerami.

Modno blago

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite najugodneje pri

Petelinc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

Še o padanju rojstev in njegovih vzrokih

(Dopis)

K polemiki o vzrokih padanja rojstev nekaj pripomb.

Prvič more biti vzrok padanja rojstev biološki, torej degeneracija. Alkoholizem, umobolnost, oslabljenje konstitucije pri ženah (socialno gospodarski vplivi?) so izraz degeneracije. Statistike o tem niso ugodne, vendar upam, da Slovenci še nismo tako daleč. Tu ne pomaga nič, ne izboljšanje gospodarskih razmer, ne poglobitev duhovnega (verskega) življenja, skratka ne materialni in ne etični preporod.

Drugič. Materialistično gledanje na svet je zajelo širše plasti naroda. Tu ima svoje zasluge civilizacija. Kdor ima vsega v izobilju, temu ni treba biti materialist, ker mu z osnovnimi potrebami ni potrebno računati. Poznam pa progovnega delavca na železnici z ženo in štirimi otroki, ki dela 20 dni v mesecu za 20 din na dan, kar da 400 din. Ta mož je materialist v prvotnem pomenu besede, ker venomer premišljuje, kako bo plačal trgovca, čevljarja, krojača itd. Lahko ga uvrstite v eno ali drugo kategorijo ljudi, on sam o tem, kaj je, gotovo ne premišljuje, ker ima drugih skrbi dovolj. Zato gleda na vsako nadaljnje rojstvo otroka s strahom in skrbjo.

Zakoncev, ki zaradi lagodnosti življenja ne marajo otrok, je pri nas tako malo, da ne štejejo. Klic po otroku je pri zdravem in normalno čutečem človeku tako močan, da se uveljavi preko vseh ovir. Seveda postaja pri vsakem nadaljnjem otroku manjši in usahne pri enem prej, pri drugem kasneje, kar zavisi pogosto od tvarnega položaja.

Tretjič. Ženske so po službah, pisarnah, tovarnah, opravljajo tudi dela, ki so bila svoje dni namenjena izključno moškim. Kaj je nasledek? Pešanje organizma in s tem rodne sposobnosti.

Poznam zakonca, ki se po cel teden ne vidita. Ko pride mož domov, odhaja ona v službo, ko se ta vrne, odide zopet on na delo. Otrok je dostikrat v breme starih roditeljev, ki so sami imeli kopico otrok, kar ustvarja napeto ozračje.

Po novejših ugotovitvah ima kvarne vplive na žensko telo tudi šport!

Četrtič. Danes se pozno ženijo, ker navadno ni najpotrebnejšega zaslužka v dobi med 20. in 30. letom. Ženska, ki se moži po 30. letu, ne bo imela številne družine. To je kaj preprost račun.

Petič. Vzgoja. Dekle, ki se moži, sliši od svoje matere pridigo: »Samo da ne bo preveč otrok, da ne boš taka reva, kakor sem bila jaz.« Pa tudi brez pridige. Otroci iz številne družine, posebno če so živeli v pomanjkanju, se ženijo brez izjeme z eno mislijo: Varovati se moramo številne družine.

Šestič. Neugodno na voljo do otrok ne deluje samo vojna, marveč tudi strah pred njo. Skušnje iz svetovne vojne, večno rožljanje z orožjem, to gre na živce; to vodi do hotenega, pa tudi »nehotenega« omejevanja porodov.

Ti vzroki, deloma biološki, deloma tvarni in psihologični, se prepletajo med seboj. Vzrokov je gotovo še več, ti se mi zde najvidnejši. Mogoče je, da to sploh niso glavni in zadnji vzroki, da so ti povsem drugod, našim očem nedostopni. Eno pa je treba pribiti: da se skozi vsa opazovanja vleče kakor rdeča nit, da ljudstvo ne najde pravega smisla ne veselja do potomstva in da se ga polašča nekak »nihilizem«, ki ima morda svoj izvir bolj v negotovih kakor slabih gospodarskih razmerah, ali pa je morda samo izraz spremembe življenjskega nazora, kar opažamo v raznih zgodovinskih dobah.

Načelno važna sodba

V izvlečku priobčujemo tole zanimivo sodbo.

Okrajno sodišče v Novem mestu je razsodilo tako:

Obdolženca Kralj Josip in Horvat Stanko se v smislu § 280. k. p. oprostita od obtožbe, da bi bila neugotovljenega dne in meseca v letu 1937. v različnih krajih tukajšnjega okoliša nabirala člene za dr. Mačkovo gibanje, torej organizirala politično stranko, ki nosi plemensko obeležje, ter bi bila s tem zakrivila prestopek iz člena 7./3. zakona o zaščiti javne varnosti in reda v državi.

Stroške kazenskega postopanja trpi po § 311. k. p. državna blagajna.

Razlogi:

Kakor izhaja iz ovadbe pod r. št. 1., je tukajšnji okrajni glavar ovadil oba odbolženca, češ da sta nabirala članstvo za gibanje dr. Mačka, da gre torej »za ilegalno snovanje politične stranke in zbiranje členov dr. Mačkovega gibanja«.

Državno tožilstvo je stavilo predlog za kaznovanje obeh obdolžencev po čl. 7./3. cit. zakona.

Dr. Jos. Regali:

Ob dvajsetletnici slovenske „Narodne galerije"

(Nadaljevanje.)

Na to bi sledili **dve dvorani slovenskega impresionizma.** Sedanja srednja velika dvorana, bi morala biti, kakor sem že omenil, po dolgem, od severa proti jugu predeljena s steno, stoječo na nosilcu, tako da bi nastali iz sedanje velike dvorane dve podolgasti dvorani, ki bi imeli strop iz motnega stekla pod sedanjimi vrhnjimi stranskimi okni; nad novim steklenim stropom in sedanjim masivnim stropom pa bi nastal prostor za skladišče. Namesto l. 1928. zazidanih prejšnjih severnih oken naj bi napravili tam, kjer so bile vrhnje okrogline sedaj zazidanih oken polkrožne lunete, okna pod notranjim masivnim stropom velike srednje dvorane naj bi pa povečali, tako kot so bila povečana sedanja podstropna okna ob straneh. Tako bi bili obe dvorani, ki bi nastali po predelitvi sedanje velike srednje dvorane, zadosti razsvetljeni. Prva na novo nastala dvorana bi imela vrata iz severne ogelne dvorane ob Bleiweisovi cesti, druga dvorana pa vrata v severno ogalno dvorano ob Tomanovi ulici. Obe novi dvorani bi bili med seboj zvezani z vrati v novi prečni steni, imeli bi pa naj tudi tapetni vrati na južnih straneh, da bi bilo mogoče priti vanje tudi skozi oddelek za kiparstvo na hodnik glavnega stopnjišča. Obe dvorani za impresionizem bi bila največja razstava prostora galerije, bila bi drugi poudarek cele zbirke tako kot bi bila prvi poudarek »dvorana slovenskih madon«. V obeh dvaranah bi bila obešena vsa impresionistična dela, oziroma vsa dela od Ferda Vesela naprej do bratov Kraljev. »Narodna galerija« ima od tega gradiva izmed vsega drugega že največ na razpolago. Ta oddelek bi pa še vedno dopolnjevali, ker velika večina slikarjev iz te dobe še živi in so že od l. 1930. naprej izvršili veliko novih in boljših del, kot jih je l. 1930. že imela na razpolago »Narodna galerija«. Bodo jih pa napravili v prihodnjih letih gotovo še veliko število. Predlagal sem pa, da naj takoj poskrbi »Narodna galerija« za ta oddelek še kaj Jamovih in Sternenovih stvari, potem kakšno Žabotovo kompozicijo, kakšno delo slovenskega ameriškega slikarja Peruška in pa dela tistih slikarjev te dobe, ki še do takrat niso bili zastopani v galerijski zbirki. Jakčeve stvari n. pr. bi bilo obesiti še v ta oddelek. Ker bi bili obe dvorani dolgi, bi imele zadostno razdaljo n. pr. tudi Jakopičeve stvari, če bi jih obesili na južnih ali severnih straneh. Za obe dvorani za impresionizem sem namenil 50 slik in računal, da bi se dalo dobiti vse tisto, kar je še manjkalo za 50.000 dinarjev.

Naslednji **oddelek najmodernejšega slikarstva** bi bil v severni ogelni dvorani ob Tomanovi ulici. V njem naj bi bilo 20 slik, in sicer počenši z deli bratov Kraljev vse do najmlajših slikarjev. Začetniških slik seveda ne bi smeli obešati v galerijo. V tem oddelku naj bi bilo 20 slik. Za nakup novih stvari, ki še niso bile na razpolago, sem računil 30.000 dinarjev.

Zadnja dvorana bi bila zraven oddelka za najmodernejšo umetnost ob Tomanovi ulici. Iz nje bi bil izhod iz galerijske zbirke na stransko, vzhodno, malo stopnjišče. V ti dvorani bi naj bila ali slovenska grafična dela ali pa slikarska dela tujcev, ki so naša umetnostna »posest« (ne lastnina), ker so brez vsake organske zveze z našim umetnostnim ustvarjanjem in le bolj po naključju prišla na naše ozemlje in so pri nas ostala. Ali bi bila v ti dvorani slovenska grafika ali pa le umetnostna posest, bi se bilo treba šele odločiti. Za stroške za gradivo za to dvorano sem navedel 20.000 dinarjev, je pa ta znesek seveda le relativen. Zraven omenjene »zadnje dvorane« bi bila dva prostora, zraven katerih bi šel hodnik na malo stopnjišče, in bi služila za društvene seje, za arhiv in za upravnika in bi se ta prostora, če bi odpravili tudi hodnik, dala porabiti za razširitev galerijske zbirke, ko bi za sejno sobo, za arhiv in za upravnika dobili kakšne druge prostore v pritličju »Narodnega doma«.

Kiparstvo in cizelerstvo bi bilo nameščeno, kot sem že prej omenil, v prostoru, kjer je sedaj vhod iz hodnika na stopnjišču v sedanjo srednjo veliko dvorano ter v ozkem južnem delu te dvorane, kolikor bi ga ostalo od obeh dvoran za impresionizem, ki bi bile nekoliko krajše, kot je sedanja srednja velika dvorana. Ta prostor bi naj imel strop iz prezornega stekla ter bi bil proti severu obdan s stebri, za katerimi bi bila seveda stena. Med stebri bi bili pa postavljeni kipi in takoj v vhodu iz hodnika ob stopnjišču bi pa bila v dveh vitrinah razstavljena cizelerska dela. Kiparstvo bi bilo zbrano od 17. do 20. stoletja, seveda le posamezna dela, ker bi bil ta oddelek za enkrat bolj tesen. Predlagal sem, da bi pridobili nekaj znane baročne skulpture (kakšno Robbovo in Mislejevo stvar, kakšno delo Mihaela Cussa, en »zlati oltar« iz novejšega časa pa kakšen Žnidarjev, Ganglov, Progarjev in Zajčev kip, zraven stvari najnovejših kiparjev in pa kiparskih del iz »Narodnega muzeja«, kolikor so sposobna za galerijsko zbirko. Za cizelersko zbirko bi bilo treba pridobiti iz preteklih časov kolajnarska dela **Franca Šege** in **Bernarda Hribernika.**

Na zadnje sem v svojem binkoštnem načrtu iz l. 1930. za ureditev in preureditev »Narodne galerije« predlagal, da naj se napravijo nad sedanjimi stropovi betonski stropi, da bodo zbirke varne pred ognjem, kajti če bi sedaj nastal požar, bi gotovo prišel ogenj skozi sedanje lesene strope in bi lahko uničil vse umetnostno gradivo, s tem pa umetnine, ki so za Slovence popolnoma nenadomestljive in bi se tudi z milijoni in milijoni ne dala popraviti škoda, ki bi nastala za slovenstvo

Oba obdolženca, kakor to izhaja iz zagovora, priznavata, da sta člena političnega gibanja dr. Mačka, priznata tudi, da sta agitirala za to gibanje, nabirala članstvo in delila izkaznice pristopivšim pripadnikom, da sta torej z eno besedo vršila agitacijo za gibanje dr. Mačka, ki je v Sloveniji, kakor je iz izkaznic razvidno, organiziran v tako imenovanem »Slovenskem kmečko delavskem gibanju dr. Mačka«.

Kakor je iz člena 7./3. cit. zakona razvidno, padajo pod ta zakon vse politične stranke, ki vršijo propagando, da je treba spremeniti obstoječi red v državi, poleg tega pa tudi vse tiste stranke, ki nosijo versko ali plemensko obeležje.

Iz predloga državnega tožilca sicer ni točno razvidno, zakaj bi naj pripadništvo k politični skupini dr. Mačka spadalo pod udar člena 7., ali iz razlogov prvega ali drugega odstavka cit. člena iz priziva, ki ga je pa državni tožilec vložil pri popolnoma analognem primeru pod Kps 260/37, pa izhaja, da je državni tožilec mišljenja, da pomeni pripadništvo k politični skupini dr. Mačka pripadništvo k stranki, ki ima »plemensko obeležje«, kaznivo po členu 7./2. cit. zak.

Zato nastane dolžnost za sodišče, da kritično premotri, če je mogoče pripadništvo k politični stranki dr. Mačka šteti za pripadništvo k politični stranki, ki nosi plemensko oznamenilo. Očitno je, da meri obtožba na poudarjenje hrvaškega nacionalnega programa v Mačkovem gibanju v Hrvaški, odnosno na poudarjanje slovenski individualnosti v opozicijskem gibanju dr. Mačka v Sloveniji. Zato je nujno potrebno, da se razčisti vprašanje, kaj je narod, oziroma kaj je pleme in če je možno penalizirati pripadništvo slovenstvu, hrvaštvu, oziroma srbstvu kot plemensko gibanje po cit. zakonu.

Če se hoče pod kazensko sankcijo preprečiti pripadništvo k tako imenovanim plemenskim strankam, je treba v prvi vrsti s stališča pozitivnega zakona ugotoviti, ako obstoječa zakonodaja pove, kaj je »narod«, oziroma kaj je »pleme«? V tem pogledu šteje v prvi vrsti ustava kraljevine Jugoslavije. V ustavi kakor tudi v ostalih zakonih ni besedice o tem, kaj je to narod, edino čl. 13. cit. ustave prepoveduje združevanje na verskih, plemenskih ali pokrajinskih osnovah.

Razumljivo je, da nam ta ustava ne zakonik ne dadajeta odgovora na to vprašanja, ker gre pač za tak pojem, ki se z zakoni ne ustanavlja, temveč kvečjemu ugotavlja, da ima torej zakonodaja v tem oziru samo deklarativen značaj, ne pa konstitutiven. Ker nam torej pozitivno pravo ne daje direktnega odgovora na to vprašanje, moramo ugotoviti ta pojem na podlagi notoričnih zgodovinskih dejstev.

Da so Slovenci svojska kulturna enota, da so se iz stanja še nezavednega plemena že pred 400 leti razvili v narod z vsemi znaki, ki so v smislu splošno veljavnih teorij o narodu potrebni za pojem naroda, ni potreba posebej poudariti. Isto velja za Srbe in Hrvate. Kakor vemo iz politične zgodovine, so bili Srbi v mejah nekdanje kraljevine državni narod, istotako so pa bili tudi v Stari Srbiji, kakor tudi Slovenci in Hrvati v mejah avstro-ogrske monarhije, kakor tudi drugod, kjer so živeli člani slovenskega, hrvaškega, odnosno srbskega naroda. Preobrat leta 1918. je vse te Slovence, Hrvate in Srbe dovedel od položaja dosedanjega manjšinskega naroda v položaj državnega naroda. Hrvati in Slovenci, ki so pa ostali izven meja naše države, so ostali pa nadalje člani svojega slovenskega in hrvaškega naroda, dasi so politično pripadali k tujerodnemu državnemu narodu. Vidovdanska ustava je že z naslovom države SHS jasno pokazala, da žive v tej državi Slovenci, Hrvati in Srbi. Na tem položaju se tudi po 6. januarja 1929 ni nič spremenilo.

Zmotno je stališče, da bi se bil s tem trenutkom dekkretiral neki nov pojem narodnosti. Za to mišljenje ni v pozitivnem pravu nikake osnove, ker je bil ta državni akt naperjen samo zoper obstoječe politične stranke, ki so bile s tem razglasom brez izjeme odpravljene. Da je tako, kaže tudi okolnost, da so kljub razpustu tedaj političnih strank ostala še nadalje vsa politična, kulturna, humana in prosvetna društva, ki so poudarjala svojo indivirualno narodnost, in so bila ta društva šele kasneje od upravno političnih oblasti deloma razpuščena.

Nekoliko nejasnosti je povzročil v ustavi omenjeni terminus »plemenskega«.

Po splošno veljajočih teorijah pomeni pleme v primeri s terminom narod neko v razvoju še zaostalo skupino ljudi, ki jo veže izključno krvna sorodstvena vez, in ki še ni razvila ostalih skupnih znakov, ki so potrebni za pojem naroda; »pleme« je šele celica, iz katere nastane po stapljanju več takih sorodnih plemen narod. V Evropi so danes zaradi njenega kulturnega razvoja taka plemena že zelo redka, dasi eksistirajo in eksistirajo tudi v naši državi, zlasti na jugu (Črna gora) taka plemena, ki jih veže izključno patriarhalna vez krvnega sorodstva. Razvoj od plemena gre torej na narod, nikdar pa obratno, da bi iz naroda nastalo zopet pleme.

Jasno je torej, da ustava pod pojmom pleme ni razumela Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki so se zaradi svojega političnega in kulturnega življenja že zdavnaj razvili v stopnjo narodov.

Iz člena 13. cit. ustave pa je jasno, da se mora pojem plemenski uporabljati na razne historične, geografske, upravne ostanke nekdanje preteklosti, ker uporablja besedilo istega člena pojem plemenski v isti vrsti s pojmom pokrajinski. Kakor smo tudi v Sloveniji imeli razne take geografske upravne pojme (Štajerec, Kranjec, Korošec, Primorec), ki so jih tujerodni oblastveniki skušali favorizirati, da s tem preprečijo ravno popolni razvoj slovenskega naroda, tako so tudi na jugu in ostalih delih naše države eksistirali razni geografsko upravni pojmi, na primer Bosanec, Hercegovec, Dalmatinec, Vojvodinec, Budjevec, Ličan itd., ki so pa bili le geografsko upravni pojmi, nikakor pa narodnostni, ker so vsi ti ljudje pripadali srbskemu, oziroma hrvaškemu narodu.

Da je tako, kaže tudi člen 3. ustave, ki govori o srbsko-hrvaško-slovenskem jeziku. Res je, da v smislu splošne teorije v narodu jezik ni »esencialen« pojem za narod, je pa eden njegovih bistvenih znakov. Če torej ustava v svojem členu 3. omenja srbski jezik, hrvaški jezik in slovenski jezik, kaže jasno na to, da so Srbi, Hrvati in Slovenci narod, ne pa pleme, kakor ga ima v mislih člen 13. ustave. Zato se pripadništvo k politični stranki samo iz razloga, ker poudarja slovensko, hrvaško ali srbsko individualnost, ne more nikakor šteti kot pripadništvo k politični stranki, ki bi spadala pod udar člena 7./3. zakona o zaščiti javne varnosti in reda v državi.

Državni tožilec opira svoje mišljenje kot rečeno na državni akt z dne 6. januarja 1929. Res je, da so politična oblastva nekaj časa tolmačila ustavo v takem smislu, vendar mora sodišče točno ločiti med notranje političnimi razlogi in prakso ter pozitivnim zakonskim stališčem. Bistveno načelo kazenskega prava, uzakonjeno v § 1. kaz. zakona, je »**Nullum crimen sine lege**«. To splošno načelo pa ne velja samo za kazenski zakon, temveč tudi za vse stranske kazenske zakone, med katerimi je upoštevan tudi javni zakon o zaščiti javne varnosti in reda v državi. Na podlagi gornjih izvajanj izhaja torej, da ni mogoče pripadništva k strankam, ki poudarjajo slovenski, hrvaški ali srbski značaj, subsumirati pod člen 7./3. cit. zakona. Da je to stališče pravilno, kaže tudi tedanje pravno stanje. Res je, da so bile po 6. januarju 1929 razpuščene vse politične stranke in da je bila pozneje dopuščena samo ena na teritoriju cele države veljajoča državna stranka. Ob volitvah 5. maja 1935 pa se je ta princip opustil, ker je takrat nastopila Združena opozicija pod vodstvom dr. Mačka, ki stoji na stališču posebne hrvaške narodne individualnosti. Vsa državna lista dr. Mačka je bila potrjena in s tem vsem državljanom kraljevine Jugoslavije dana možnost, da celo na javnem glasovanju izrazijo svojo politično pripadnost k tej skupini in s tem tudi k ideologiji, ki jo to gibanje zastopa. To stališče se tudi po teh volitvah ni spremenilo, ker je notorično, ker so se vršile nedavno občinske volitve, pri katerih je ravno bivša HSS postavila povsod svoje kandidate, ki so bili izvoljeni za hrvaške župane. Tudi najnovejši razvoj dogodkov prikazuje pravilnost tega mišljenja. Kakor je iz Službenih novin z dne 29. januarja 1938, št. 20., leto 20., razvidno, je dr. Maček oziroma njegova skupina za senatorske volitve, ki se bodo vršile 6. februarja 1938, postavil svoje kandidatne liste, ki so bile na primer od okrožnega sodišča v Zagrebu z dne 22. januarja 1938., B. 296/37, potrjene in s tem dana možnost, da postanejo kandidati te liste člani najvišjega zakonodajnega telesa v državi.

Ko je torej na eni strani dopuščeno, da politična skupina dr. Mačka voli posamezni parlament, postavlja svojo kandidatno listo za senatorske volitve, mora torej biti logično, da je na drugi strani dopuščeno tudi agitiranje in pridobivanje članov za to gibanje, in ker sedanji volilni zakon zahteva, da ima stranka, ki hoče nastopati pri volitvah, pripadnike v večini krajev vse države, mora torej taka vsedržavna stranka imeti tudi možnost za pridobivanje teh članov na teritoriju vse države, in to je tudi v Sloveniji.

Jasno je torej, da pripadništvo k političnim strankam, ki poudarjajo slovensko ali hrvaško, oziroma srbsko narodnost, ni kaznivo, ne po kazenskem splošnem zakonu, niti po zakonu o zaščiti javne varnosti in reda v državi iz enostavnega razloga, ker zakonodajalec v pozitivnem kazenskem pravu nikjer ni stavil pripadništva k omenjenim skupinam pod sankcijo § 1. kazenskega zakona.

Če sta torej oba obdolženca, kakor sama priznavata, organizirala in nabirala članstvo za Mačkovo politično gibanje in potem nista prišla v konflikt z zakonom, nista zagrešila nikakega kaznivega dejanja, kaznivega po kazenskih zakonih, zaradi česar ju je moralo sodišče po § 280. k. p. oprostiti od obtožbe.

Ostali izreki sodbe temelje na teh citiranih kazenskih določilih.

Okrajno sodišče v Novem mestu, odd. III.,

dne 1. februarja 1938.

Podpis l. r.

---

in za slovensko umetnostno izročilo! Uničene bi bile stvari, ki bi jih ne bilo na noben način mogoče nadomestiti, kajti v slovenski »Narodni galeriji« morajo biti zbrane najdragocenejše slovenske umetnine iz preteklih časov. Za to je bilo in je še današnji dan treba poskrbeti za to, da bo nevarnost, če bi nastal požar, kar mogoče majhna ali pa da je sploh ne bo!

To je nekaka vsebina mojega binkoštnega načrta iz l. 1930. Čez skoraj poldrugo leto potem, ko sem predložil načrt, glede katerega se sicer prav čisto nič ne domišljujem, da bi bil kakšno razodetje, sem v seji »ureditvenega odseka« 11. decembra 1931 zahteval, da naj pride ta načrt v obravnavo. »Odsek za ureditev« je **pa odklonil obravnavanje,** češ da so z mojim načrtom zvezane rekonstrukcije galerijskih prostorov in stavbe v tolikšnem obsegu, da bi bilo treba posebnih inženirskih načrtov in preračunov ter da je **pred vsem potrebno, da se izvrši najnujnejše popravilo stavbe in odpre, če ne gre drugače, galerija le provizorično!** To stališče je zagovarjal posebno dr. Izidor Cankar.

Ne rečem, da v tistih razmerah, dr. Cankar ne bi bil imel čisto nič prav. Ljudje so res pričakovali od novega, l. 1929. izvoljenega odbora, da stori nekaj res vidnega in popravi stvari, ki jih je »Zormanov« odbor naredil. Zdi se mi pa, da je bil moj strah, ki sem ga imel takrat, ko sem se lotil svojega binkoštnega načrta iz l. 1930., popolnoma osnovan in je **res ostala do danes »Narodna galerija« v bistvu taka, kot je bila v naglici sestavljena in odprta l. 1933!** Čeprav dostikrat obdajajo »Narodno galerijo« napihnjene fraze, **je resnica,** da danes še nimamo **prave** slovenske »Narodne galerije« zato, ker prvič manjka v nji vse polno umetnin, ki spadajo vanjo in ni v nji zastopanih veliko število slovenskih umetnikov iz preteklosti, drugič pa ker kakovost obešenih in razstavljenih stvari ne podaja resnične višine slovenske oblikujoče umetnosti v preteklih časih. (Dalje prihodnjič.)

Katoliške politične stranke

»Katolički tjednik« je priobčil v svoji letošnji 2. številki sestavek sarajevskega škofa Šarića pod tem naslovom. Sestavek je vzbudil precej pozornosti zaradi svoje odločne vsebine, ki se nedvoumno oddaljuje od nekaterih sicer precej razširjenih naziranj in mnenj. Bilo je tudi precej obravnav in celo hrupa zaradi njega. Zato, in pa, ker je sestavek danes prav tako aktualen, kakor prvi dan, ga primašamo v prevodu. Uredništvo.

Vprašanje katoliške politike in katoliških političnih strank je z načelnega stališča že izvedeno na čisto. V prvi vrsti so to napravile avtoritativne izjave svetega sedeža v zvezi z vprašanjem Katoliške akcije, razen tega pa tudi številne obravnave v katoliški javnosti.

Na tem polju se že smejo postavljati trditve, ki jih noben resen človek ne bo osporjeval.

Katoliki kot posamezniki imajo brez dvoma tako pravico kakor dolžnost, da se ukvarjajo s politiko, vsak na svojem mestu in po svojem položaju, kolikor to pomeni skupino državljanskih dolžnosti in kolikor so od nje odvisne koristi domovine in splošna narodna in državljanska blaginja. Posamezni katoliki delajo lahko to tudi aktivno, tudi na strankarski osnovi; — smejo osnavljati stranke in stopati vanje; smejo agitirati, kandidirati, voliti in voljeni biti. **In ta njihna politika more in v pravem smislu tudi mora biti katoliška. Voditi jo morajo svoji vesti, spoštujoč nravstvene zakone in socialno pravičnost, z zavestjo odgovornosti pred Bogom, pred narodom in pred zgodovino,** v duhu vere, z dobrim, nadnaravnim namenom, tako da z njo kar največ mogoče uresničujejo kulturno-socialne vzore krščanstva, spoštujoč in braneč zakonite pravice Boga in Cerkve. **Toda to politiko vodijo v svojem imenu, svobodno, v mejah splošnih nravstvenih zakonov in na lastno odgovornost.** Sami si lahko izbirajo obliko svoje politične dejavnosti, lahko se združujejo v stranke in skupine, kakor hočejo, lahko politično sodelujejo samo s katoliki, toda smejo, kjer je to potrebno ali koristno, politično sodelovati tudi z nekatoliki v smislu nravstvenih pravil o sodelovanju na splošno naravnih področjih.

Toda zato Cerkev kot taka ne gre naravnost ne v politiko ne v politične stranke in skupine. Katoliki kot organizirani udje Cerkve, a v prvi vrsti hierarhija in duhovščina, niti ne oblikujejo posebnih političnih strank, niti se ne mešajo v politično življenje države, niti ne dobivajo od Cerkve kakih političnih navodil. Nobena politična stranka ne sme sebe istiti s Cerkvijo, ne sme se vesti kot pooblaščena ali edina branilka cerkveno-verskih koristi, ne sme se krasiti s katoliškim imenom, kjer bi to moglo pomeniti kakšno organizirano povezanost s Cerkvijo. A duhovniki in izpostavljeni katoliški delavci se morajo tudi v svojem zasebnem političnem delovanju skrbno varovati vsega, kar bi jih moglo zanesti v vrtince političnih strasti na škodo Cerkvi in njeni pastirsko-cerkveni avtoriteti in delu. **Cerkev gre v politiko, kakor tudi v vsako drugo nravstveno ljudsko dejavnost, samo posredno; kolikor si pridržuje sodbo o nravstvenem značaju političnih dejanj in kolikor nastopa nasproti državi, narodu in strankam kot varuhinja razodetja, nravnosti in cerkvenih pravic.** Toda ta njena dejavnost ostaja zmeraj na cerkvenem polju; izvaja se ne po političnih strankah, ampak po lastnih organih: svoji hierarhiji in svoji katoliški akciji.

Najbloblji načelni razlog za to stališče Cerkve je brez dvoma njen nadnaravni značaj. Cerkev ni poslana na svet, da ureja posvetne stvari, ampak da rešuje duše. Posvetne stvari spadajo v svobodno področje naravnih svetovnih činiteljev: naroda, države, svetnih državljanov. To je njihno suvereno področje. Če bi se Cerkev v to spuščala, bi prestopila meje svojega območja, a sebi bi vzela avtoriteto boštve-

Najboljše šivalne stroje
ADLER
za dom in obrt ter posamezne dele ter kolesa kupite pri
PETELINC
LJUBLJANA
za vodo, blizu Prešernov. spomenika
Večletno jamstvo! — Pouk v umetnem vezenju brezplačen

nosti, večnosti, nadnaravnosti. Imeli bi jo za politično skupino, stranko, ki ji je zgolj do posvetne oblasti; metali bi nanjo mržnjo in odgovornost za vse politične in gospodarske napačne poteze in neuspehe, ki bi jih napravila, oziroma doživela katoliška stranka.

Sicer pa ni ostalo to cerkveno pojmovanje samo pri besedah. Katoliške politične stranke spadajo danes v preteklost. Razen v eni ali dveh državah (Holandija, Švica, Slovaška, Belgija), kjer se še drže, — v bistvu kot toleriran anahronizem, — samo zaradi posebnih razmer in po zakonu vztrajnosti, — danes sploh ni več katoliških strank. Bile so časen pojav, ki ga je prinesel s seboj parlamentarni red v dobi, ko na katoliški strani še niso bile izkristalizirane praktične ideje. Anglosaške države sploh niso nikoli imele katoliških strank, a ni jih imela niti večina starih katoliških držav (Francija, Španija, Portugalska, Irska, Poljska, južnoameriške države). **Katoliške stranke so bile posebnost Srednje Evrope, kjer so nastajale ena za drugo kot posnetek nemškega »katoliškega centruma«.** Odtod so se razširile v Belgijo, Holandijo, Švico, Italijo, Avstrijo, Češko-Slovaško, deloma tudi na Madžarsko in k nam, med Slovence in Hrvate. **Toda povsod so bile razmeroma kratko dobo. V večini teh dežel so nastale ali že desetletja pred vojno, ali celo po vojni, pa so že v nekaj letih zginile.** V Italiji je populare uničil fašizem s silo; v Nemčiji je bil centrum likvidiran na željo svetega sedeža pred konkordatom s Hitlerjem; v Avstriji je katoliška stranka propadla s propadom Avstrije; na Češkem se je kompromitirala hkratu s strankami koalicije okoli Masaryka in Beneša, ko je prišlo do delitve Češko-Slovaške; Slovenska ljudska stranka se je utopila v medkonfesionalni JRZ, a ljudska stranka na Hrvaškem, ki se je osnovala po vojni kot posnetek Slovenske ljudske stranke in njen privesek, je bila že od začetka mrtvorojenec; ljudstvo je ni maralo, in kmalu jo je diktatura tudi formalno pokopala.

Medtem pa je zanimivo opozoriti na dejstvo, da »Katoliške stranke«, tudi kjer so bile, niso nikjer dosegle kakih pomembnejših uspehov, bodisi za Cerkev, bodisi za narod, niti niso pokazale politične živnosti, daljnovidnosti in konstruktivnosti. S te strani gledamo tudi zelo skeptično na slovaške ministre — monsignorje in na njihno celotnostno vladavino. Prihodnost bo izrekla o tem svojo sodbo. Razmeroma je še najbolj častna zgodovina nemškega »centruma«; — ta je bil v neki meri v tistih prehodnih časih zgodovinska nujnost, a se je zmeraj tudi varoval formalnega istenja s Cerkvijo in izrazito verske barve. Toda po vojni ni bila niti njegova politika srečna. Moral je skleniti kompromis in sodelovati s socialisti, a nasproti Franciji in antanti je vodil slabotno politiko popuščanja, zoper katero je Nemčija pozneje, pod Hitlerjevim vodstvom, reagirala z osvoboditvijo od mirovnih pogodb. Italijanska ljudska stranka, najmočnejša meščanska stranka v povojni Italiji, je tudi bolehala za obotavljanjem in bila slabotna nasproti socialistom. Če bi ne bil prišel Mussolini, bi bila postala Italija, kakor je vse kazalo, plen komunističnega prevrata. Avstrijski »krščanski socialisti« so hoteli biti radikalnejši, pa so se odločili za oktroirani korporativizem, toda pri vsem tem so ostali dejanska manjšina v državi in so pokazali v zgodovinskih časih usodno slabost, a neki njihni visoki pripadniki tudi žalostno strahopetnost idejne kapitulacije. Češka ljudska stranka je oportunistično podpirala vse vladavine na Češko-Slovaškem, pogajala se je na vse strani, vodila ozkosrčno in kratkovidno politiko nasproti Slovakom in Nemcem, bila je preveč obzirna, pa tudi servilna, kadar je bilo treba protestirati proti teptanju verskih pravic. Na Hrvaškem pa je, nazadnje, »ljudska stranka« in njena agitacija z verskimi gesli največ pripomogla do usodne odtujitve med Cerkvijo in ljudstvom, in je šla po politični črti, ki jo je ljudstvo odločno in dosledno odklanjalo, njen splošni politični pomen pa je bil enak ničli.

Nazadnje je v cerkvenem pogledu ostala bilanca vseh teh »katoliških« strank v splošnem dovolj skromna. Če so se tudi ponekod predstavljale kot naprave, s katerimi stoji in pade socialni ugled Cerkve, se vendar položaj Cerkve po njihni likvidaciji ni nikjer bistveno poslabšal, če se še posredno ni, kakor pri nas na Hrvaškem, popravil. Pokazalo se je, da se more Cerkev uveljaviti v javnosti tudi brez balasta politike, zgolj s svojo notranjo močjo in z avtoriteto svoje svojstveno versko-kulturne organizacije.

To so dejstva. Dejstva, ki zelo dobro, — praktično morebiti prepričljiveje od vsega drugega, — kažejo načelno stališče Cerkve v tem vprašanju. Prehod cerkvenih krogov na tuji, politično-posvetni, svet ni nikoli blagoslovljen. Ne za Cerkev ne za ljudstvo.

Zdi se nam, da ima to razen načelnih tudi dušeslovne vzroke.

Cerkvi »katoliška politika« (v strankarskem smislu) že zaradi tega ne more koristiti, ker ta svoj boj za Cerkev nujno, že po naravi stvari, zvodeneva in dela zavisnega glede na posebne politično-narodno-taktične cilje, a z druge strani kompromitira s politično nepriljubljenimi kretnjami, strankarskim makiavelizmom, s prodiranjem duhovščine na vodilna posvetna mesta, s sebično tvarno pohlepnostjo ljudi v stranki, z izključilnostjo in strankarstvom. Katoliške stranke so v cerkvenem pogledu nujno realistične, oportunistične, samotilne, breznačelne, polposvetne. Del vernikov se s tem naravnost odbija od Cerkve, a Cerkvi se jemlje sijaj popolnega, nadzemeljskega, boštvenega, preroškega.

Ljudstvu pa spet »katoliške stranke« ne koristijo, ker so politično brezkrvne in v nekem oziru brez programa. Močnejših kretenj »katoliška stranka« že zaradi tega ne sme napraviti, da ne naprti Cerkvi odgovornosti zanje. Zmeraj so tu pomisleki verske narave vmes, avtoriteta vere in hierarhije. Taka stranka je obsojena na kompromise in šušmarjenje. **Če pa hoče na drugi strani, da se s političnimi sredstvi kolikor toliko zastavlja za cerkvene koristi, jo sili to, da upošteva samo v nekem razmerju narodne in politične vzore in programe; lahko pride v skušnjavo, da postane politično brezbarvna, da se prilagodi vsakemu položaju.**

Cerkev in politika torej ne gresta skupaj; to sta dva svetova in dve kraljestvi, ki hodita lahko vzporedno, toda se ne smeta pomešati brez škode tako za eno kakor za drugo. **Vera je nad politiko; brž ko se spusti v politiko, pokvari njo in sebe.**

Zato ni treba nam Hrvatom niti »katoliških strank« niti katoliških političnih skupin v strankah. Kolikor je treba, da Cerkev kaj reče političnim činiteljem ali da z nečim stopi prednje, bo to storila po svojih zakonitih zastopnikih ali po organizacijah Katoliške akcije. Drugo bodo naredili zavedni katoliški posamezniki, vsak na svojem mestu. Vsako posebno združevanje katoličanov, kakor katoličanov v politiki, se vrača logično v strankarstvo in boleha za strankarstvom!

Dr. Ins.

Opazovalec

Edinstveniki tu in tam

13. t. m. je ukrajinski državni poslanec Vitvicki v varšavskem sejmu poročal o neznosni stiski ukrajinskega prebivalstva. Povedal je, da so lanskega leta poljska oblastva razdejala kakih 200 ukrajinskih cerkev. Upravičeno je zato zahteval za Ukrajince popolno narodno avtonomijo, saj štejejo Ukrajinci 7,5 milijonov duš.

Govornika pa so neprestano motili poljski poslanci s klici: »Na Poljskem sploh ni Ukrajincev!« Torej popolnoma po logiki naših jugoslovenarjev, ki so hoteli, in skušajo še danes, tajiti obstoj slovenskega in hrvaškega naroda.

Zaslepljenost Poljakov utegne najbolj ponazoriti dejstvo, da tudi ruski samodržci nekaj časa, po poljski vstaji leta 1830. sploh niso dovolili govoriti o poljskem narodu, ki ga zanje ni bilo na svetu. Bili so pač samo ruski podložniki. Poljaki so imeli to po pravici za najhujšo žalitev. Ali s stališča svoje dvojne morale — ena zanje, ena za druge — pa imajo za pravico, da žalijo na isti način drug, ravno tako samozavesten narod, ki je vrhu tega še enkrat večji od poljskega.

Pri tem opozarjamo še na dvoje stvari, ki govore zoper Poljake. Prvič na dejstvo, da je ruski narod bil velik narod, da je bilo v ruskem carstvu Rusov skoraj desetkrat toliko kakor Poljakov in da se sme ruščina prištevati med svetovne jezike. Drugič pa na dejstvo, da so celo samodržni ruski carji pozneje priznavali obstoj poljskega naroda, kljub vsem rusifikacijskim in unifikacijskim prizadevanjem.

Veličina in padec cezarjev

Pod tem naslovom piše francoski zgodovinar Louis Madelin, ud Francoske akademije in pisatelj znamenitih zgodovinskih del o Napoleonu, v »L' Epoque-i« tudi tole:

Kritična ura bije prav takrat, ko si cezar sam domišljuje, da se ne more motiti, kajti takrat postane sam svoj najvažnejši in najsmotrnejši sovražnik. Prišel je iz tolikšne globočine; na tolikšne višine se je povzpel! Pravkar, ko je započel drzen manever, težko podjetje, je skušal obvladati srečo, in dala se je nadvladati; tvegal je stvari, ki so mu, za hip, delale skrbi; poznal je nevarnosti, ki so veselile njegove sovražnike — in slavil je zmago! Odslej misli, da je rešen — in je zgubljen, ker je prepričan, da sme poslej vse zahtevati, vse tvegati, vse začeti. To je tista ura, ko zraste iz nevzdržnega uspeha prevzetnost in, iz prevzetnosti, zaslepljenost... Ko pridem v dolgi vrsti svojih zvezkov o Napoleonu do njegove usodne ure, mislim pokazati, v čem se je ločil konzul leta VIII. od cesarja leta 1812. Zastonj bi se bila združila Evropa zoper njega, če bi bil ostal Bonaparte konzulata; ki je z jasnim očesom opazil čeri in se jim izognil; Napoleon I. 1812., v popolnem nasprotju, je te čeri iskal, bi se zdelo. Toda tak ni postal največji izmed cesarjev leta 1812., bilo je leta 1808., ko je zrasla iz zaslepljenosti, rojene iz nizkega prilizovanja, njegova prevzetnost.

Za prava krajevna imena

Izrazitost našega jezika in njegovo bogastvo se kaže mogoče najbolj v naših krajevnih imenih. Čudovito je, kako ima često vsaka brežina, vsak rob, vsak studenec, vsaka vidnejša skala svoje posebno ime. In ne morebiti ime, slučajno spregovorjeno in ponovljeno, ampak ime, ki z veliko določnostjo oznamenjuje in opredeljuje, ime, ki priča ne samo za izrazitost slovenščine, ampak prav tako za povezanost našega človeka z naravo, s tisto naravo, ki mu je bila nasprotnik in prijatelj obenem, ki mu je dajala mogočost obstoja, a mu včasih to mogočost tudi skopo odmerjala. Le v tem neprestanem opazovanju narave, v opazovanju, v katerem je bilo zmeraj tudi veliko ljubezni do domače zemlje, so nastala imena v množini in raznovrstnosti, kakor jih bržkone nima noben drug narod. Res, da je čas te besede včasih obrusil in zabrisal njih prvi pomen — izvedenemu ušesu bo — vsaj večinoma — lahko najti pravo vsebino. Samo tega se nam je bati, da nam to bogastvo izmaliči polizobraženstvo, kakor nam je že v marsikaterem pogledu izmaličilo našo govorico, in da nam s svojo neuko izgovarjavo in pisavo izkrivi in popači prava domača imena, besede našega naroda in znamenja njegove omike.

Krajevna imena imajo pa še drug pomen: najbolj viden dokaz slovenske zemlje so, javna listina naše narodne lastnine. Ob narodnih mejah so nam celo včasih edini dokaz naše pravice. In če gre kedaj spor ob tujezvenečem imenu — raziskava, pravilna, znanstvena, na pravih virih sloveča raziskava bo zmeraj lahko dognala resnico in pravico. Taki pravi viri pa so poleg zgodovinskih listin zmeraj in v prvi vrsti neizkrivljeni ljudski jezik.

V založbi Geografskega društva v Ljubljani je izšla pred kratkim kot izredna publikacija obravnava **Jožeta Rusa** pod naslovom **»Vaške table in vaška imena«.** Knjižica navaja vprav vpijoče primere, kako površno, brez smisla za stvar, brez posluha za jezik so se včasih zapisovala in govorila domača imena domačih krajev. Beneča strmica na primer se je zdajci znašla na napisni deski kot Benete, četudi tega imena ljudstvo ne pozna, Stara sela so bila meni nič tebi nič skrajšana v Selo, Žigmarice so bile prekrščene v Žimarice, Trebovlje v Trbovlje in podobno. In take spake so seveda zašle tudi v Krajevni leksikon!

Ker pripravlja banska uprava pregled vaških tabel, je ta knjižica prav posebno potrebna. Geografsko društvo je zato storilo dobro, da jo je izdalo prav sedaj. In z njim želimo, da bi imelo uspeh njegovo vabilo slovenskim izobražencem, naj bi se vsak pobrigal v svojem kraju in pomagal, da bo nameravani pregled vaških tabel popoln in korenit.

Darujte za tiskovni sklad „Slovenije“

Prepričane Slovence, ki jim je slovenstvo zapoved vesti in nravnosti, prosimo, da podprejo razširjevanje čiste slovenske misli s tem, da nakažejo primeren znesek za

tiskovni sklad
našega tednika »Slovenije«.

Mali zapiski

Stojadinovićevi načrti.

Švicarski dnevnik »National Zeitung« primerja v sestavku »Mar se majejo poldiktature?« padec Stojadinovića in Imrédyja, ki da kažeta zanimive vzporednosti, in pravi:

Tako Imrédi kakor Stojadinović sta kazala v zadnjih mesecih svojega vladanja izrečno namero, da bi spremenila svojo polfašistično vladavino v popolno fašistično. Stojadinović ni nič prikrival svojega načrta, da bi napravil vladno stranko, »Jugoslovensko radikalno wezo«, ki jo je sam ustanovil, za fašistično stranko in stem za oporo celostne vladavine. Ustanovil je tudi še neko polvojaško formacijo, ki jo je imenovalo ljudstvo »Milanovo gardo« in ki naj bi bila imela isto vlogo, kakor oddelki SA v nemškem narodno-socialističnem gibanju, s katerim je imela skupen tudi fašistični pozdrav.

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.